

Iračka zima između demokracije i građanskog rata

Boško Picula

Dok su prosvjednici u svim zemljama zahvaćenima arapskim proljećem početkom 2011. isticali zahtjev za demokratizacijom, demokracija je u Irak stigla kao posljedica američke vojne intervencije 2003. godine. No, "preuranjeno" iračko proljeće ubrzo se pretvorilo u kontinuiranu zimu konflikata sve do 2017. godine

Dok su prosvjednici u svim zemljama zahvaćenima arapskim proljećem početkom 2011. isticali zahtjev za demokratizacijom, demokracija je u Irak stigla kao posljedica američke vojne intervencije 2003. godine. No, "preuranjeno" iračko proljeće ubrzo se pretvorilo u kontinuiranu zimu konflikata sve do 2017. godine.

Stižemo, Niniva. Tako je nazvana zasad posljednja velika vojna operacija u Iraku, koji se od ožujka 2003. i početka međunarodne vojne intervencije predvođene Sjedinjenim Državama do danas neprestance nalazi u manje ili više intenzivnom oružanom sukobu. Spomenutu je operaciju 16. listopada 2016. pokrenula iračka vojska praćena vojnim snagama iračke regije Kurdistana,¹ poznatijima pod nazivom Pešmerga,² i međunarodnim snagama u kojima također dominira SAD. Cilj je operacije preuzeti nadzor nad Mosulom, trenutačno trećim najvećim gradom u Iraku nakon Bagdada i Basre prema broju stanovnika. Grad je od lipnja 2014. pod vlašću Islamske države, koja je zauzimanjem Mosula potvrdila vrhunac svoje ekspanzije sredinom te godine ne samo u Iraku nego i u susjednoj Siriji. Niniva je, inače, jedna od devetnaest pokrajina u Iraku, smještena na samom sjeveroistoku zemlje, a na zapadu graniči sa Sirijom, pri čemu iračko-sirijska međudržavna granica ne funkcionira već godinama s obzirom na to da Islamska država nadzire teritorij s obje strane granice. Pokrajina je dobila naziv prema Ninivi, istoimenom glavnom gradu starovjekovne Asirije i njezinu političkom, gospodarskom i kulturnom središtu. Niniva je bila smještena na istočnoj obali rijeke Tigris, u 7. stoljeću pr. Kr. bila je i najveći grad na svijetu, a danas su njezini ostaci dio Mosula koji se proširio na suprotnoj, desnoj obali Tigrisa (Marr, 2012:

Boško Picula, znanstveni suradnik u grani komparativne politike, zaposlen na Visokoj školi za međunarodne odnose i diplomaciju u Zagrebu. E-pošta: boskopicula@yahoo.com

11). Nazvavši najveću vojnu operaciju u aktualnoj dionici građanskog rata u Iraku upravo prema povijesnoj Ninivi, iračke su vlasti poslale dvostruku poruku.

Prva je odlučnost da se taj dio zemlje nakon trogodišnjeg nadzora Islamske države vrati pod službenu vlast, a druga je želja da se različite sastavnice još uvijek nejasnoga zajedničkog iračkog identiteta osove oko baštine prošlosti i sadašnjih političkih interesa različitih strana koje se u Iraku bore protiv istog neprijatelja – Islamske države. Nakon dva mjeseca vojnih operacija Mosul je sa svojim gradskim četvrtima podijeljen između iračke vojske i saveznika te – snaga Islamske države kojoj bi gubitak nadzora nad gradom predstavljao jedan od najvećih vojnih poraza od njezina osnutka. To je osobito važno

Okolnosti vojnih operacija protiv Islamske države u Iraku i Siriji su različite, premda službeni Bagdad i još uvijek službeni Damask ne kriju međusobno savezništvo u ovome sukobu

u kontekstu odvijanja građanskog rata u susjednoj Siriji, u kojoj vladine snage također preuzimaju inicijativu u suprotstavljanju Islamskoj državi. Ipak, okolnosti vojnih operacija protiv Islamske države u Iraku i Siriji su različite, premda službeni Bagdad i još uvijek službeni Damask ne kriju međusobno savezništvo u ovome sukobu. U Iraku od 2005. djeluje demokratski izabrana i ustrojena vlast, koja unatoč defektima u funkcioniranju demokracije te stalnom testiranju održivosti Iraka kao države prelazi iz jednog izbornog ciklusa u drugi. Sirija je, s druge strane, i dalje autokratski režim na čijem je čelu obitelj Al Asad, a kojem se od 2011. u građanskom ratu suprotstavljaju različite i počesto međusobno sukobljene protusustavske snage, od prodemokratske i prozapadne oporbe do same Islamske države i ostalih islamističkih terorističkih organizacija (Haddad,

Nazvavši najveću vojnu operaciju u aktualnoj dionici građanskog rata u Iraku upravo prema povijesnoj Ninivi, iračke su vlasti poslale dvostruku poruku

2013: 117). Druga je razlika između recentnih konflikata u Iraku i Siriji predznak međunarodnog savezništva. U iračkoj ofenzivi na Islamsku državu presudnu stranu vojnu i logističku pomoć pruža SAD, dok režimu sirijskog predsjednika Bašara al Asada i vojno i politički pomaže Rusija. Ovim dvjema bliskoistočnim državama, koje uz Libanon čine primjere najtežih građanskih

ratova nakon Drugoga svjetskog rata u bliskoistočnoj regiji, zajedničko je dramatično pogoršanje političkih i sigurnosnih prilika nakon početka arapskog proljeća krajem 2010. i početkom 2011. godine. Naime, arapsko proljeće, kao vremenski i zemljopisni kontinuum protuvladinih, uglavnom nasilnih, prosvjeda u arapskim zemljama od Maroka do Jemena, u nekoliko je slučajeva eskaliralo u visoko intenzitetne oružane sukobe. Tako su građanski ratovi otpočeli u Siriji, Libiji i Jemenu, dok je sukob u Iraku nakon odlaska američkih vojnih snaga u prosincu 2011. prvo prerastao u niz prosvjeda, zatim u otvorenu pobunu dijela stanovništva, a početkom 2014. u otvoreni ratni sukob između središnjih iračkih vlasti i Islamske države koja je vojnim napredovanjem do kraja 2014. nadzirala gotovo četvrtinu iračkog teritorija i polovicu sirijskog, objedinivši se u *de facto* pravu terorističku državu.

Posebnosti iračkog arapskog proljeća

Na ovaj je način Irak specifičan slučaj u analizi arapskog proljeća kao svojevrsnog kolapsa "starog" Bliskog istoka (Danahar, 2013: 19-20), i to iz nekoliko razloga. Glavnina ostalih arapskih zemalja zahvaćenih ovim društvenim gibanjem, koje je moguće smjestiti u širokom rasponu između protuvladinih prosvjeda ograničenih na ekonomske i socijalne zahtjeve i – revolucionarnih zbivanja s namjerom promjene tipa režima i njegovih nositelja, u genezi unutarnjeg konflikta nije ušla u fazu rata. Uz spomenute Siriju, Libiju, Jemen i Irak, takvoj je eskalaciji sukoba najbliži bio Bahrein, ali je mogući građanski rat zaustavila vojna intervencija Saudijske Arabije. Egipat je imao najmasovnije protuvladine prosvjede s više od osamsto poginulih te dvostruku nasilnu smjenu vlasti, prvo autokratski postavljenog predsjednika Hosnija Mubaraka, a zatim demokratski izabranog predsjednika Mohameda Morsija. Veliki su se prosvjedi održavali i u Alžiru, Libanonu, Jordanu, Kuvajtu, Maroku, Omanu te Sudanu, ali u konačnici bez promjene vlasti ili značajnijeg utjecaja na nju, dok su manji prosvjedi zabilježeni u Palestinskoj samoupravi, Saudijskoj Arabiji, Džibutiju i Zapadnoj Sahari. Jedino je u Tunisu, u kojem je arapsko proljeće i započelo u prosincu 2010. godine, došlo do bitne demokratizacije političkog sustava i smirivanja unutarnjih napetosti i sukoba. Irak se u odnosu na najveći broj zemalja zahvaćenih arapskim proljećem razlikuje i demokratskim višestranačkim sustavom, unutar kojega su čak tri puta provedeni parlamentarni izbori od 2005. do 2010. kada je arapsko proljeće započelo. Dok su prosvjednici diljem arapskog svijeta u sjevernoj Africi i jugozapadnoj Aziji tražili, među ostalim, demokratizaciju postojećih političkih poredaka koje su najčešće obilježavale autokratske vladavine dugogodišnjih šefova država, Irak je unatoč oružanom konfliktu u kojem se nalazio od 2003., započetom tzv. preventivnim ratom SAD-a protiv režima Sadama Huseina (Fawn i Hinnebusch, 2006: 27-28), održavao demokratske izbore na temelju kojih je imao legalnu i legitimnu vlast. Irak je u trenutku otpočinjanja arapskog proljeća bio, uz Libanon, jedina arapska zemlja u kojoj su se održavali redovni parlamentarni demokratski izbori.³ Napokon, Irak je zbog vojne intervencije Sjedinjenih Država i saveznika tijekom 2010. i 2011. bio jedina zemlja na promatranom području sa stranim intervencionističkim vojnim snagama. Čim je u rujnu 2010.

završila saveznička vojna operacija Iračka sloboda, započela je nova operacija, nazvana Nova zora. U njezinu je sklopu pedeset tisuća američkih vojnika pomagalo iračkoj vojsci u preuzimanju potpunog nadzora nad sigurnosnim stanjem u zemlji. Bio je to dio plana novoizabranog američkog predsjednika Baracka

Jedino je u Tunisu, u kojem je arapsko proljeće i započelo u prosincu 2010. godine, došlo do bitne demokratizacije političkog sustava i smirivanja unutarnjih napetosti i sukoba

Obame da tijekom 2011. završi američku vojnu intervenciju u Iraku, koja je na svom početku uključivala angažman 160 tisuća vojnika, od toga 148 tisuća američkih, a 12 tisuća iz devetnaest ostalih država okupljenih u koaliciji (Yambert, 2006: 167).

Doista, posljednji su američki vojnici napustili Irak sredinom prosinca 2011., a završetkom godine prestao je važiti i američko-irački sporazum o stacioniranju američkih vojnika. Tako su se 2011. poklopili događaji vezani uz završetak američke vojne nazočnosti u Iraku i odjek arapskog proljeća u toj zemlji. Kada je u prosincu 2011. dovršen devetogodišnji američki vojni

Kada je u prosincu 2011. dovršen devetogodišnji američki vojni angažman u Iraku te su istodobno utihnuli posljednji prosvjedi u zemlji koje je moguće kontekstualizirati arapskim proljećem, zemlja je ušla u novu fazu višestapnog konflikta, u kojem je sada glavnu protusustavsku ulogu preuzeo novi i dotada najradikalniji akter – Islamska država

angažman u Iraku te su istodobno utihnuli posljednji prosvjedi u zemlji koje je moguće kontekstualizirati arapskim proljećem, zemlja je ušla u novu fazu višestapnog konflikta, u kojem je sada glavnu protusustavsku ulogu preuzeo novi i dotada najradikalniji akter – Islamska država. Zbog toga se 2011. odvijalo nekoliko paralelnih procesa ključnih za buduću dinamiku konflikta. U trenutku odlaska američkih vojnika predsjednik Iraka bio je Džalal Talabani,⁴ dok je na premijerskom položaju bio Nuri al Maliki, čija se ostavka najčešće tražila na prosvjedima
broj 28 - prosinac 2016.

u Iraku tijekom arapskog proljeća 2011. godine. Heterogenog etničkog i vjerskog sastava te sektaškog nasilja potaknutoga stranom vojnom intervencijom 2003. (Carpenter, 2012: 183), Irak je nakon usvajanja novog Ustava 2005. poput Libanona dobio svoju formulu raspodjele najviših političkih dužnosti i posve drukčiju političku elitu (Anderson i dr, 2012: 196). Dok je u Libanonu predsjednik države tradicionalno maronitski katolik, premijer suniti musliman, a predsjednik šijitski musliman, u Iraku nakon 2005. dužnost šefa države pripada kurdskom političaru (potpredsjednici su po jedan arapski šijit i arapski sunit), premijer je arapski šijit, dok se na čelu bikameralnog parlamenta nalazi arapski sunit. Ustavnim uređenjem koje je na referendumu u listopadu 2005. prihvatilo gotovo 78 posto birača (Allawi, 2007: 416), Irak je postao federativnom parlamentarnom republikom s Vijećem ministara, odnosno s vladom kao najvažnijim tijelom u političkom sustavu. S obzirom na to da je dogovorom među ključnim političkim akterima čelno mjesto Vijeća ministara pripalo šijitskom političaru, dokinuta je višestoljetna praksa političkog i društvenog privilegiranja sunitске manjine, koju su redom provodili Osmansko Carstvo (1534. – 1704., 1831. – 1920.), Britanci za vrijeme mandatne uprave (1920. – 1932.) te Sadam Husein (1968. – 2003.).

Na izborima u siječnju i prosincu 2005., dakle prije i poslije referenduma o prihvaćanju novog Ustava, uvjerljivo je pobijedila koalicija većinski šijitskih stranaka okupljenih u Ujedinjeni irački savez, a na parlamentarnim izborima uoči arapskog proljeća u ožujku 2010. tijesno pobjeđuje Irački nacionalni pokret na čelu s Ajadom Alavijem, koji je premijersku dužnost obnašao prije održavanja prvih demokratskih izbora 2005. godine. Alavijeva pobjednička koalicija imala je transkonfesionalni i transetnički sastav, baš kao i drugoplasirana Koalicija pravne države dotadašnjeg premijera Nurija al Malikija, čija je najjača članica bila njegova Stranka islamskog poziva šijitskog predznaka. Iako je na izborima sa svojom koalicijom osvojio manje glasova od Ajada Alavija, Nuri al Maliki ostao je predsjednikom vlade, a Alavi je preuzeo predsjedanje Vijećem nacionalne sigurnosti. Novi saziv parlamenta potvrdio je drugu Malikijevu vladu 22. prosinca 2010., pet dana nakon što je samospaljivanjem tuniskog prodavača Mohameda Buazizija otpočelo arapsko proljeće, munjevito se proširivši prosvjedima interkontinentalnim prostorom od Maroka do Jemena. Iscrpljujući pregovori oko sastava nove vlade u situaciji sporog oporavka nakon najintenzivnijih oružanih sukoba u Iraku od 2005. do 2007., u kojima su se s jedne strane borili američki i saveznički vojnici te iračka vojska protiv pobunjenika različitih skupina, a s druge međusobno u konfesionalnim i etničkim obračunima sami Iračani, stvorili su uvjete za političku nestabilnost.

Blago političko proljeće i oštra ratna zima

Analizira li se kroz prizmu trajanja, intenziteta i dinamike prosvjeda, političkih zahtjeva prosvjednika, samog ishoda procesa te broja žrtava, iračka inačica arapskog proljeća pripada srednje intenzitetnim prosvjedima. Pritom svakako treba naglasiti da je situacija u Iraku u odnosu na sve ostale zemlje zahvaćene arapskim proljećem bila determinirana stranom vojnom intervencijom, oružanim sukobom međunarodnog i građanskog

karaktera te implementacijom demokratskih standarda u izboru i održavanju vlasti. Ipak, zahtjevi iračkih prosvjednika uvelike su podsjećali na zahtjeve u ostalim arapskim zemljama. Uz prvi zahtjev osiguravanja pune sigurnosti građanima Iraka, suočenima s gotovo svakodnevnim obračunima pojedinih milicija različitih vjerskih, etničkih i političkih predznaka i rastućim terorističkim napadima, osobito uoči i nakon odlaska američkih vojnika, prosvjednici su tražili i borbu protiv raširene korupcije, od razine lokalnih i pokrajinskih vlasti do nacionalne vlasti, osobito Vijeća ministara na čijem je čelu od svibnja 2006. u kontinuitetu bio Nuri al Maliki kao ključni irački političar posljednjesadamskog Iraka (Rayburn, 2014: 24-25).⁵ Čim je postalo jasno da su događaji u Tunisu, a zatim i Egiptu inicirali prosvjede diljem arapskog

Središnji događaj arapskog proljeća u Iraku bili su najmasovniji prosvjedi u 2011. koji su se u više gradova održali 25. veljače. Prosvjede su pratili nasilje te oružani obračun policije s prosvjednicima nakon upada u pojedine urede vlasti

svijeta usmjerene u prvom redu protiv vladajućih oligarhija, Nuri al Maliki je neovisno o svom demokratskom legitimitetu najavio da se više neće natjecati za sljedeći premijerski mandat nakon redovitih parlamentarnih izbora 2014. godine. Također, predložio je vremensko ograničenje mandata najviših političkih dužnosti u zemlji, uključujući premijersko. Unatoč njegovim "preventivnim" prijedlozima, masovniji prosvjedi u Iraku protiv vlasti u cjelini započeli su 12. veljače 2011., dan nakon svrgavanja egipatskog predsjednika Hosnija Mubaraka. Više stotina prosvjednika izašlo je na ulice najvećih iračkih gradova, poglavito u Bagdadu i Karbali, tražeći uz rješavanje sigurnosti i korupcije učinkovitije javne službe te za sve građane otvoreniji pristup službama. Slučaj sličan onomu u Tunisu kojim je u prosincu 2010. i pokrenut val masovnih nezadovoljstava, zabilježen je u Mosulu u kojem se jedan prosvjednik samozapalio revoltiran nezaposlenošću. Veljača 2011. bila je i najdramatičniji mjesec arapskog proljeća u Iraku s prvim ubijenima u prosvjedima, pri čemu su se nemiri proširili od iračkog Kurdistanu na sjeveru do Basre na jugu. Dvoje prosvjednika ubijeno je 17. veljače ispred stožera Kurdistanske demokratske stranke u pokrajini Sulejmaniji, dok je dan kasnije oko tisuću ljudi prosvjedovalo u Basri tražeći ostavku guvernera pokrajine. Do reakcija je došlo i unutar iračke vlasti, a najpoznatiji je primjer general-poručnika Abdul-Azizija al Kubaisija koji je dao ostavku na dužnost u Ministarstvu obrane, skinuvši čin u televizijskom programu prosvjedujući protiv korupcije u vlasti, nakon čega je uhićen. Njegov je postupak slijedilo nekoliko viših i nižih časnika, a podržalo ga je i više desetaka službenika u Ministarstvu unutarnjih poslova, pridruživši se prosvjednicima.

Središnji događaj arapskog proljeća u Iraku bili su najmasovniji prosvjedi u 2011. koji su se u više gradova održali 25. veljače. Prosvjede su pratili nasilje te oružani obračun policije s prosvjednicima nakon upada u pojedine urede vlasti. Zbog dvadeset i devet poginulih taj je dan kasnije nazvan Dan bijesa, dok je najviše žrtava bilo na sjeveru zemlje u kurdistanskoj regiji. Nakon tih događaja vlasti su pojačale nadzor nad prosvjedima, a uhićeno je nekoliko stotina prosvjednika, što je dovelo do slabljenja intenziteta nemira, posebice nakon posljednjeg velikog prosvjeda u Kutu na kojem se tražila ostavka pokrajinskog guvernera. Tom je prilikom ubijeno više ljudi te ranjeno nekoliko desetaka prosvjednika. Ove socijalno intonirane prosvjede u ožujku su zamijenili prosvjedi u Bagdadu, Basri i Karbali protiv oružane intervencije Saudijske Arabije u Bahreinu. Naime, šijitski su prosvjednici u Iraku zahtijevali prekid saudijskog vojnog angažmana, čiji je cilj bila zaštita sunitske vladajuće dinastije Al Kalife na čelu s kraljem Hamadom u Bahreinu koji je vjerski dominantno šijitska zemlja. Tijekom proljeća zabilježeni su i prosvjedi protiv ostanka američkih vojnih snaga u zemlji koju su od početka protivnici u Iraku smatrali okupacijom (Nye, 2007: 275-276). Nemiri su se poklopili s godišnjicom svrgavanja režima Sadama Huseina u travnju 2003.,⁶ a vrhunac im je bio masovni prosvjed 26. svibnja 2011. koji je organizirao šijitski velikodostojnik Mukkada al Sadr, u početku američke vojne intervencije jedan od najoštrijih protivnika strane vojne nazočnosti u Iraku koji je kasnije ublažio svoje stavove, prihvativši sa svojim političkim pokretom sudjelovati na izborima i participirati u vlasti. Kako je intenzitet zbivanja vezan uz arapsko proljeće slabio u ostalim arapskim zemljama, tako je oslabio i u Iraku te je tijekom ljeta 2011. došlo tek do manjih prosvjeda ponovno protiv premijera Nurija al Malikija i neispunjavanja obećanih socijalnih i političkih reformi. Posljednji su nemiri zabilježeni u prosincu u Kurdistanu, ali međuetničkog karaktera, kada su militantne kurdske skupine napale pripadnike asirske i jezidske manjine. U nemirima povezanim s arapskim proljećem ukupno je poginulo, prema procjenama, 35 osoba. Uskoro su američke vojne postrojbe napustile Irak te je već početkom 2012. došlo do nove konfiguracije političko-sigurnosnih prilika koje će prve dvije godine dovesti do jačanja pobune protuvladinih skupina s radikalnih sunitskih pozicija i vala terorističkih napada, a početkom 2014. i do ekspanzije Islamske države.

Islamska država i novi rat

Višeetapni rat u Iraku u siječnju 2014. ušao je u novu fazu. Između završetka američke vojne intervencije u prosincu 2011. i ulaska snaga Islamske države u Faludžu kao stalnu bojnicu od 2003. (Bolger, 2014: 172-173) i ključni grad u središnjem dijelu zemlje 4. siječnja 2014.,⁷ Irak se nije nalazio ni u stanju otvorenog rata ni održivog mira. Postalo je jasno da iračke vlasti riskiraju ulazak cijele zemlje u znatno opasniji građanski sukob od onoga prije desetak godina. Vlasti su, naime, bile suočene s nemogućnošću održavanja zadovoljavajućih sigurnosnih prilika u zemlji, s permanentnom političkom krizom koju je održavalo nezadovoljstvo sunitskih političkih aktera, problemima s korupcijom i slabim javnim uslugama te s potkapacitiranim vojnim snagama koje se bez američke podrške nisu mogle samostalno suprotstaviti malobrojnijim ali motiviranijim protuvladinim milicijama.

Islamska država⁸ iskoristila je faktični raspad susjedne Sirije te nefunkcioniranje iračke države u velikim dijelovima zemlje prema Siriji i u tzv. sunitskom trokutu⁹ kako bi od terorističke skupine postala *de facto* teritorijalizirana državna organizacija s tipičnim atributima države, odnosno sa stanovništvom, teritorijem i vlašću. Od pada Faludže početkom siječnja 2014. do pada Mosula u lipnju iste godine Islamska država postala je najjačim protusustavskim akterom u zemlji, ne samo tijekom rata u Iraku započetog 2003. američkom vojnom intervencijom nego i u novijoj iračkoj povijesti. Osvojivši gotovo četvrtinu iračkog teritorija naslonjenog na polovicu teritorija Sirije pod vlastitim vojnim, političkim i ekonomskim nadzorom, Islamska država nakratko se formirala kao svojevrsni antipod arapskom proljeću. Vođa Islamske države Abu Bakr al Bagdadi proglasio je u lipnju 2014. uspostavu kalifata kao cilja sunitskih fundamentalista (Sekulow, 2014: 19), čija je teritorijalna jezgra trebala biti upravo Islamska država na području Sirije i Iraka.¹⁰ Etabilirana kao krajnje represivna državno-vjerska zajednica s okrutnim obračunima s političkim protivnicima, progonima manjina te drugih etničkih i vjerskih skupina, korištenjem terorizma kao ključne poluge moći te rigidnom primjenom šerijatskog prava i promicanjem ultra-konzervativnog salafizma, Islamska država pretvorila je gotovo sve zahtjeve arapskog proljeća u njihovu suprotnost. Nemoćne da joj se suprotstave samostalno, iračke i sirijske vlasti odlučile su se za različita međunarodna savezništva – Irak za Sjedinjene Države, a Sirija za Rusiju – kako bi zaustavile daljnje napredovanje ekstremno brutalne Islamske države čiji je ideološki okvir "borba istinskih vjernika protiv nevjernika" (Bilandžić, 2014: 238). To se uistinu i dogodilo 2015. godine, ali je krajnji ishod građanskih ratova u Iraku i Siriji i dalje upitan.

Zaključak

Dok se sirijski autokratski režim brutalno obračunava sa svim svojim protivnicima u zemlji, iračke demokratske vlasti moraju balansirati između krhke ravnoteže unutarnjih političkih dogovora i interesa i zahtjeva za redefiniranjem cijele države kao funkcionalne federacije ili kontrolirane dezintegracije. S obzirom na to da je potonja mogućnost, baš kao i u Siriji, vrlo vjerojatni izvor budućih sukoba u koje bi se lako uključile i susjedne države, Irak će se u predstojećem razdoblju, čak i nakon potencijalnih vojnih uspjeha protiv Islamske države, održavati u permanentnoj ali manje nasilnoj nestabilnosti u kojoj će se političko pozivanje na religiju uvijek predstavljati kao rješenje (Bradley, 2012: 204). Država kojoj je proljeće 2003. počelo uz očiti neuspjeh strane vojne intervencije, izuzmu li se ustavna jamstva jednakopravnosti i defektna demokracija, na svoje će istinsko arapsko, kurdsko i ino proljeće morati još pričekati. Jer, u slučaju Iraka ključno je pitanje u kakvu državu stiže proljeće.

Bilješke

- 1 Irački Kurdistan kao autonomnu regiju čine četiri pokrajine na sjeveroistoku Iraka: Dohuk, Arbil, Sulejmanija i Halabđa.
- 2 Pešmerga predstavlja službene vojne snage kurdske autonomne regije u Iraku, a zapovjednik snaga je predsjednik Iračkog Kurdistanu, trenutačno Masud Barzani.

broj 28 - prosinac 2016.

- 3 U Iraku se ne održavaju predsjednički izbori s obzirom na to da se šef države i njegova dva zamjenika biraju u parlamentu.
- 4 Nakon provedenih parlamentarnih izbora 2014. i dogovora ključnih političkih aktera novim je iračkim predsjednikom postao Fuad Masum, također kurdski političar.
- 5 Nuri al Maliki ostat će na premijerskoj dužnosti sve do rujna 2014. kada će ga zamijeniti stranački kolega Hajdar Džavad al Abadi.
- 6 Sadam Husein svrgnut je s vlasti 9. travnja 2003. godine. Nakon bijega uhićen je i osuđen na smrtnu kaznu koja je izvršena 30. prosinca 2006. godine.
- 7 Faludža se nalazi 69 km zapadno od Bagdada te predstavlja svojevrsna vrata iračkom glavnom gradu.
- 8 Islamska država u arapskom se jeziku naziva Daeš, što je kratica izvornog naziva *Ad-Dawlah al-Islāmiyah fi 'l-'Irāq wa-sh-Shām* (u prijevodu Islamska država Iraka i Levanta).
- 9 Sunitski trokut predstavlja gusto naseljeno područje središnjeg Iraka, većinom sa sunitskim arapskim stanovništvom, a nalazi se u zamišljenom zemljopisnom trokutu čije su točke gradovi Tikrit na sjeveru, Ramadi na zapadu i Bagdad na istoku.
- 10 Upravnim središtem Islamske države postala je Raka u Siriji.

Literatura

- Allawi, Ali A. (2007) *The Occupation of Iraq: Winning the War, Losing the Peace*. New Haven i London: Yale University Press.
- Al-Rawi, Ahmed K. (2014) The Arab Spring and Online Protests in Iraq. *International Journal of Communication* 8: 916-942.
- Andersen, Roy R.; Seibert, Robert F. i Wagner, Jon G. (2012) *Politics and Change in the Middle East*. New Jersey: Prentice Hall.
- Bilandžić, Mirko (2014) *Sjeme zla: uvod u studije terorizma*. Zagreb: Despot Infinitus.
- Bolger, Daniel P. (2014) *Why We Lost*. Boston i New York: Houghton Mifflin Harcourt.
- Bradley, John R. (2012) *After the Arab Spring*. New York: Palgrave MacMillan.
- Carpenter, Ami C. (2012) Havens in a Firestorm: Perspectives from Baghdad on Resilience to Sectarian Violence. *Civil Wars* 14 (2): 182-204.
- Danahar, Paul (2013) *The New Middle East*. London, New Delhi, New York i Sydney: Bloomsbury.
- Fawn, Rick i Hinnebusch, Raymond (2006) *The Iraq War: Causes and Consequences*. Boulder i London: Lynne Rienner Publishers.
- Haddad, Fanar (2013) Sectarian Relations in Arab Iraq: Contextualising the Civil War of 2006-2007. *British Journal of Middle Eastern Studies* 40 (2): 115-138.
- Marr, Phebe (2012) *The Modern History of Iraq*. Boulder: Westview Press.
- Nye, Joseph S. ml. (2007) *Understanding International Conflicts*. New York: Longman.
- Rayburn, Joel (2014) *Iraq After America*. Stanford: Hoover Institution Press.
- Sekulow, Jay (2014) *Rise of ISIS*. New York: Howard Books.
- Yambert, Karl (ur) (2006) *The Contemporary Middle East*. Boulder: Westview Press. ■